Džulijan Barns

MOJ ŽIVOT BIBLIOFILA

Čitavog života sam živeo u knjigama, za knjige i sa knjigama; u skorije vreme imam tu sreću da mogu da živim i *od* knjiga. I upravo sam posredstvom knjiga po prvi put shvatio da postoje i drugi svetovi izuzev mog; po prvi put zamislio kako bi to bilo biti neko drugi; po prvi put se susreo sa onom duboko prisnom vezom koja nastaje kad se glas pisca uvuče u um čitaoca. Možda sam imao sreće u tome što u prvih deset godina mog života televizija kao konkurencija nije postojala, a kada je konačno stigla u naš dom bila je pod strogom kontrolom mojih roditelja. Oboje su bili nastavnici, tako da se poštovanje prema knjizi i onome što ona sadrži podrazumevalo. U crkvu nismo išli, ali smo išli u biblioteku.

Roditelji moje majke su takođe bili učitelji. Deda je imao zbirku Dikensovih dela, naručenu preko pošte, i *Nelsonovu enciklopediju* u tridesetak malih crvenih tomova. Moji roditelji su posedovali otmenije i raznovrsnije knjige, a kasnije u životu su postali članovi „Društva Folio“.[1] Odrastao sam uzimajući zdravo za gotovo da se u svim domovima nalaze knjige; da je to bilo nešto sasvim normalno. Bilo je sasvim normalno i to što su se knjige cenile prema svojoj korisnosti: da se iz njih uči u školi, da se u njima nalaze i potvrđuju informacije i da nas zabave preko raspusta. Otac je imao zbirke uvodnih članaka iz *Tajmsa*; majka bi uživala u delima Nensi Mitford. Na njihovim su se policama nalazile i knjige u kožnom povezu koje je otac osvojio u srednjoj okružnoj školi u Ilkstonu za „Opšti uspeh“ ili „Opšte postignuće“: *Antologija engleske proze*, Goldsmitova *Poetska dela*, Kerijev *Dante*, Litonov *Poslednji baron*, *Samostan i ognjište* Čarlsa Rida.

Nijedno od ovih dela, dok sam bio dete, u meni nije budilo zanimanje. Počeo sam da istražujem police sa knjigama svojih roditelja (kao i police babe i dede, i police mog starijeg brata) tek kad se u meni probudilo zanimanje za seks. U dedinoj biblioteci nije bilo požude, ako se izuzme pokoja scena iz *Skretnice Bovani* Džona Mastersa; moji roditelji su imali *Istoriju umetnosti* Vilijama Orpena sa nekoliko bitnih crno-belih ilustracija; no moj brat je posedovao primerak Petronijevog *Satirikona*, što je bila ubedljivo najuzbudljivija knjiga na porodičnim policama. Rimljani su nesumnjivo vodili život daleko raspusniji od onog koji sam video svuda oko sebe u Nortvudu, u Midlseksu. Gozbe, ropkinje, orgije, bilo je tu svega. Pitam se da li je moj brat primetio da su određene stranice njegovog *Satirikona* nakon nekog vremena skoro počele da se odvajaju od hrbata. Naivno sam zaključio kako mora da i svi ostali njegovi stari klasici imaju sličan erotski sadržaj. Mnogo sam dosadnih dana proveo nad njegovim Hesiodom pre nego što sam shvatio da to ipak nije slučaj.

U glavnoj ulici našeg mesta nalazila se institucija koju smo zvali „knjižara“. Zapravo je to bila daroteka sa papirnicom, i imala je jednu prizemnu prostoriju čiju su otprilike jednu

---

[1] Društvo Folio (*eng*. Folio Society) – privatna londonska izdavačka kuća, osnovana 1947. godine, koja izdaje ilustrovana izdanja književnih klasika u tvrdom povezu, namenjena prosečnom čitaocu. (*Prim. prev.*)

polovinu zauzimale knjige. Neke od njih su bile savršeno pristojne – klasici u izdanju „Pengvina“, proza u izdanju „Pengvina“ i „Pana“. Delimično sam pretpostavljao da su to bile jedine knjige koje postoje. Hoću da kažem, znao sam da postoje drugačije knjige u gradskoj biblioteci, i da postoje školske knjige, koje su opet bile drugačije; no kad se misli na širi svet knjiga, verovao sam da je ovaj mali uzorak nekako reprezentativan. S vremena na vreme, u nekom drugom predgrađu ili gradu, svratili bismo u „pravu“ knjižaru, za koju bi se obično ispostavilo da je ogranak „V. H. Smita“.[2]

Do drugačijih knjiga se dolazilo jedino ako biste osvojili nagradu u školi (ja sam pohađao Londonsku srednju školu, koja se tada nalazila na Viktorijinom keju, pored mosta Blekfrajars). Pobednicima je bilo dozvoljeno da sami odaberu knjige, obično pod nadzorom roditelja. Ipak, ovo je nekako bilo iskustvo koje je, umesto da mi proširi vidike, iste sužavalo. Mogli ste da birate samo od onoga što se nudilo u jednom privatnom izložbenom salonu u zgradi sa kancelarijama na Južnom keju; bilo je to istovremeno pomalo tajanstveno i potpuno funkcionalno mesto. Bila je to, kasnije sam otkrio, još jedna podružnica „V. H. Smita“. Tu su se nalazile ozbiljne i teške knjige, one kojima se pre samo divite nego što ih zapravo i čitate. Nagrada koju biste dobili u školi nosila je određenu vrednost, odabrali biste knjigu u tom iznosu, nakon čega bi vam nestala iz vida da bi se ponovo pojavila na dan dodele nagrada, kada bi vam je gradonačelnik grada Londona, u punoj opremi, lično uručio. Na predlistku bi se sada nalazila nalepljena stranica sa vašim postignućem, dok su platnom uvezane korice nosile zlatotisak školskog grba. Slabo se sećam šta sam pokorno birao kad sam išao sa roditeljima. No godine 1963. osvojio sam Mortimerovu nagradu za engleski i, pošto mi je bilo sedamnaest, mora da sam sâm otišao do te riznice ozbiljnosti, gde sam naišao (čijom li omaškom?) na primerak *Uliksa*. Još se sećam neodobravanja na licu gradonačelnika rada Londona dok mi je njegova rukavicom zaštićena ruka pružala ovaj zloglasno prljav roman.

U to su vreme knjige za mene već bile više od nečega samo korisnog, više od izvora informacija, pouke, užitka ili uzbuđenja. Isprva se tu radilo o strasti i značenju posedovanja. Posedovati određenu knjigu – knjigu koju ste sami odabrali – značilo je odrediti samog sebe. A to se samoodređenje moralo štititi – fizički štititi. Zato bih svoje omiljene knjige (u mekom povezu, dakako, iz finansijske oskudice) prekrivao providnom samolepljivom folijom. Prethodno bih, međutim, ispisao svoje ime – tek nedavno savladanim kurzivom, plavim mastilom, podvučeno crvenim – na rubu unutrašnje korice. Potom bih isekao i presavio foliju tako da štiti i taj vlasnički potpis. Neke od tih knjiga – prevodi ruskih klasika Dejvida Magaršaka, u izdanju „Pengvina“, na primer – i dalje se nalaze na mojim policama.

Samoodređivanje je predstavljalo jedan vid magije. A zatim sam se polako upoznao i sa drugim: s magijom starih, polovnih, ne-novih knjiga. Sećam se niza prvih izdanja Odena, u zastakljenoj vitrini za knjige jednog komšije; čoveka koji je, štaviše, decenijama ranije i poznavao Odena, pa čak i igrao kriket sa njim. Te su mi se činjenice činile neverovatnima. Ja nikada u svom životu nisam ni video pisca, niti sam znao ikoga ko je znao nekog pisca. Možda sam nekolicinu čuo na radiju, pokojeg video na televiziji u emisiji *Licem u lice: intervju*

---

[2] „V. H. Smit“ (*eng*. WH Smith) – britanski lanac maloprodajnih objekata u kojima se prodaju knjige, štampa i kancelarijski materijal. (*Prim. prev.*)

sa Džonom Frimanom. No najprisnija veza naše porodice sa književnošću bilo je to što je moj otac studirao savremene jezike na Univerzitetu Notingam, gde je predavao Ernest Vikli, čija je žena pobegla sa D. H. Lorensom. Oh, da, i to što je moja majka jednom videla R. D. Smita, supruga Olivije Mening, na peronu stanice u Bermingamu. No ovo su bili vlastiti primerci nekoga ko je poznavao jednog od naših najčuvenijih živih pesnika. Nadalje, u tim su knjigama i dalje odjekivale Odenove reči u onom obliku u kojem su po prvi put dospele na ovaj svet. Snažno sam osećao tu magiju, i želeo sam delić nje. I zato sam, od studentskih dana, postao sakupljač knjiga koliko i njihov korisnik, i otkrio sam da nisu sve knjižare u vlasništvu „V. H. Smita".

U narednih desetak godina – od kasnih šezdesetih do kasnih sedamdesetih – postao sam neumorni lovac na knjige; vozio sam se u svom „moris traveleru" po gradićima i gradovima Engleske i tovario u njega knjige koje sam kupovao brzinom koja je daleko prevazilazila svaku moguću brzinu čitanja. Bilo je to u vreme kad je svako iole veće mesto posedovalo barem jednu veliku i staru knjižaru sa polovnim knjigama, koja se često nalazila u samoj senci katedrale ili gradske crkve; koliko se sećam, obično ste mogli da parkirate tik ispred, i to na onoliko dugo koliko ste želeli. Ovo su, bez izuzetka, bile nezavisne knjižare –ponekad su u prednjem delu nudile izbor novih knjiga – i odmah bih se u njima osećao kao kod kuće. Atmosfera je, za početak, bila potpuno drugačija. Činilo se da se tamo knjige cene, da predstavljaju deo neprekinute kulture, kulture koja se nastavlja.

U to su mi vreme polovne knjige verovatno bile draže od novih. U Americi su takve primerke sa omalovažavanjem nazivali „prethodno posedovanim", no upravo je tom kontinuitetu njihovog posedovanja ležao deo njihove privlačnosti. Knjiga bi prenela svoje objašnjenje sveta jednoj osobi, potom drugoj, i tako se to prenosilo kroz čitave generacije; različite su ruke držale istu knjigu i iz nje izvlačile ponekad istu, ponekad različitu mudrost. Stare su knjige pokazivale svoje godine: imale su fleke baš kao što stari ljudi imaju staračke pege. I mirisale su lepo – čak i kad bi zaudarale na cigarete i (katkad) cigare. Iz mnogih bi ispadao i štampani materijal oštrog mirisa: prastari oglasi izdavača i stari graničnici za knjige – često sa reklamom osiguravajućih društava i sapuna.

I tako bih se odvezao do Solsberija, Pitersfilda, Ejlsberija, Sautporta, Čeltenama ili Gildforda, gde bih zalazio u stražnje prostorije, zaključana skladišta i šupe kad god bi mi se ukazala prilika. Daleko sam se manje lagodno osećao na onim mestima koja su mirisala na fini povez, na mestima koja su suviše dobro znala vrednost svake jedinice svog inventara. Draži mi je bio demokratski nered knjižare u kojoj su knjige bile poređane bez nekog striktnog reda, u kojoj ste mogli naleteti na bagatelu. U ono vreme, čak i u knjižarama koje su prodavale nove knjige, uopšte nije bilo one mahnite smene inventara koju nameće savremena centralna uprava. Danas prosečni rok trajanja na polici novog romana u tvrdom povezu – pod pretpostavkom da uopšte dospe do police – iznosi četiri meseca. U ono su vreme knjige ostajale na policama sve dok ih neko ne kupi, ili dok ih nevoljko ne stave na rasprodaju, ili ih ne premeste u odeljenje polovnih knjiga, gde bi mogle ostati godinama. Ona knjiga koju niste mogli sebi da priuštite, ili niste bili sigurni da je zaista želite, često bi i dalje bila tu kad se naredne godine vratite. Knjižare sa polovnim knjigama su vas učile i lekciji o piscima koji su izašli iz mode. Čarls Morgan, Hju Volpol, Dornford Jejts, Lord Liton, gospođa Henrija Vuda – takvih bi bilo na metre; čekali su da se moda opet vrati. No retko bi se vraćala.

Kupovao sam s apetitom koji je, shvatam sad kad se osvrnem, bio neka vrsta potrebe; pa dobro, bibliomanija je poznato medicinsko stanje. Na kupovinu knjiga je sigurno odlazilo više od polovine mojih neto prihoda. Kupovao sam prva izdanja pisaca kojima sam se najviše divio: Vo, Grin, Haksli, Darel, Bečeman. Kupovao sam prva izdanja viktorijanskih pesnika poput Tenisona i Brauninga (od kojih nijednog nisam čitao) jer su mi se činila neverovatno jeftinima. Granica između knjiga koje su mi se sviđale, knjiga za koje sam mislio da će mi se sviđati, knjiga za koje sam se nadao da će mi se sviđati i knjiga koje mi se nisu sviđale u to vreme, ali za koje sam mislio da bi mi se jednom mogle svideti, retko kad je bila jasna.

Skupljao sam knjige iz serije „King Pengvin",[3] Batsfordove knjige o prirodi i seriju „Britanija u slikama" koju je izdavao „Kolins" četrdesetih i pedesetih godina. Kupovao sam knjižice sa pesmama i francuske enciklopedije u kožnom povezu koje je izdavao „Larus"; slikovnice i viktorijanske suvenire; zastarele rečnike i ukoričene časopise od *Kornhila* do *Stranda*. Kupio sam primerak dela *Sensation!* prvog belgijskog izdanja Voovog romana *Dobar posao*. Čak sam izmislio i kategoriju pod nazivom „Čudne knjige", s ciljem da opravdam ekscentrične ulove kakvi su bili *Lov na veprove* ser Roberta Bejden-Pouela, *Telesna energija* „Bombardera" Bilija Velsa,[4] *Hirov vodič za gledanje u dlan*[5] i „Izoldino" delo *Naučite lako step-ples*. Sve se one i dalje nalaze na mojim policama, premda ih se retko laćam. Kupovao sam i knjige koje nije imalo smisla kupovati, bilo u ono vreme, ili sad kad se osvrnem – na primer, sva tri toma (prva izdanja, sa omotima, koje prvi vlasnik sasvim sigurno nije ni čitao) memoara ser Antonija Idena. Kakvog je to imalo smisla?

Moj slučaj je još težim činila činjenica da sam bio, kako se u tim krugovima kaže, kompletista. Tako sam, na primer, zahvaljujući tome što mi se dopalo onih nekoliko Šoovih drama koje sam video, naposletku završio sa oko metar njegovih dela, sve sa opskurnim pamfletima o vegetarijanizmu. Budući da je Šo bio toliko popularan, a njegov tiraž shodno tome velik, nikada ni za jedan deo te zbirke nisam puno platio. Što je takođe značilo i to da sam, trideset godina kasnije, kada sam se pomalo zasitio Šoovog didakticizma i samosvesne duhovitosti i kada sam odlučio da prodam zbirku, ostvario čistu negativnu zaradu.

Povremeno bih naišao na neverovatno uzbudljivo otkriće. I skladištu knjižare „F. Vederhed i sin" u Ejlsberiju otkrio sam primerak prva dva pevanja Bajronovog *Don Žuana*, objavljen bez imena autora 1819. Ovo retko prvo izdanje, povezano plavom tkaninom, koštalo me je 12/6 starih penija (iliti 62,5 novih penija). Voleo bih da mogu da se pretvaram (kao što sam s vremena na vreme običavao) da me je moje specijalizovano poznavanje Bajronovog opusa navelo da otkrijem ovo izdanje. No to bi značilo prenebregnuti napomenu koju je knjižar olovkom ispisao na unutrašnjoj stranici korica („Pevanja I i II pojavila

---

[3] King Pengvin (*eng*. King Penguin) – serija džepnih izdanja izdavačke kuće „Pengvin", sa bogatim ilustracijama u boji i u tvrdom povezu, koja je izlazila u periodu od 1939. do 1959. godine i koja je obuhvatala monografije poput *Ptica Velike Britanije*, *Riba britanskih reka i jezera* i *Jestivih gljiva*. (*Prim. prev.*)

[4] „Bombarder" Bili Vels (*eng*. Bombardier Billy Wells) – nadimak Vilijama Tomasa Velsa (1889-1967), engleskog boksera u teškoj kategoriji. (*Prim. prev.*)

[5] Hiro (*eng*. Cheiro) – pseudonim Vilijama Džona Vornera (1866-1936), irskog astrologa i okultne ličnosti, izveden od reči „hiromantija". (*Prim. prev.*)

su se u Londonu u julu 1819, bez imena autora i bez naziva izdavača u tankom kvarto izdanju"). Cena od 12/6 starih penija stoga nije mogla biti stvar previda; pre će biti da je bila pokazatelj činjenice da je knjiga decenijama stajala na policama.

Jednako često bih ozbiljno pogrešio. Zašto li sam, na primer, u knjižari „D. M. Bič" u Solsberiju kupio *Olivera Tvista* u originalnim mesečnim izdanjima, onako kako su prvobitno izlazili u *Bentlijevoj svaštari*? Bila je to dobra ideja, jer su bili u savršenom stanju, sa dobrim ilustracijama, koricama i reklamama. Bila je to loša ideja jer je jedan od delova (prvi ili poslednji) nedostajao – otuda gotovo priuštiva cena čitavog kompleta. Bila je to optimistična ideja jer sam bio siguran da ću, jednom u svom kolekcionarskom životu, uspeti da uđem u trag tom nedostajućem delu. Ne treba ni reći da nisam uspeo, te me je ta glupost godinama korila sa polica.

Zatim je bilo dana kad bih shvatio da svet knjiga i sakupljanja knjiga nije baš onakav kakvim sam ga zamišljao. Iako su mi bili poznati čuveni slučajevi krivotvorenja knjiga, oduvek sam pretpostavljao da su kolekcionari pošten i iskren svet (isto sam ranije mislio i o vrtlarima). A onda sam se, jednog dana, obreo u „Lilisu" u Videnu, u Bakingamširu – „samo na zakazivanje" – u viktorijanskom zdanju od trideset i pet soba toliko krcatom knjigama da je svaka poseta odnosila najveći deo dana. U njihovoj ponudi prvih izdanja otkrio sam knjigu za kojom sam godinama tragao: *Grešna tela* Ivlina Voa. Nedostajao joj je omot (što je bilo uobičajeno – malo je bilo prvih kupaca Voa koji omot ne bi bacili), no bila je u besprekornom stanju. Cena je bila... zapanjujuće niska. A potom sam pročitao kratku napomenu ispisanu olovkom, koja je objašnjavala zašto. Bila je ispisana slobodnom rukom, ispod čega je sledio potpis – Rodžer Senhaus, blumsberijevac i izdavač, poslednji ljubavnik Litona Strečija. Pisalo je – navodim po sećanju – „Ovo drugo izdanje mi je ostavljeno na polici umesto mog sopstvenog prvog izdanja". Bio sam potpuno zgrožen. To očigledno nije bio nasumični čin. Vinovnik mora da je došao kod Senhausa noseći uz sebe ovaj primerak, negde skriven – pretpostavljao sam da je u pitanju bio muškarac, a ne žena – a zatim uspeo da ih zameni kad u sobi nije bilo nikog. Ko li je to mogao biti? Da li bih ja ikada došao u iskušenje tako nešto da učinim? (Da, kasnije i jesam – bio u iskušenju, mislim.) I da li bi neko, jednog dana, isto mogao uraditi meni i mojoj zbirci? (Koliko je meni poznato, nije.)

U skorije vreme sam čuo drugu verziju ove priče, sa drugačije tačke gledišta. Neki je čitalac poslao jednom dosta čuvenom živom piscu primerak jednog od njegovih ranih romana (čiji je prvi tiraž iznosio manje od hiljadu primeraka), zamolivši ga za autogram i priloživši novac za povratnu pošiljku. Nešto kasnije stigao je paket sa romanom, kako valja potpisanim – samo što je pisac zadržao vredno prvo izdanje i umesto njega poslao drugo.

U to vreme mog života traganje za knjigama podrazumevalo je veliku kilometražu, lagano uvećanje zbirke i često nerviranje; kao nuspojava javljala se tendencija da, kad ne biste pronašli ono što ste želeli, nasumično kupujete sve i svašta kako biste dokazali da niste toliki put prešli uzalud. Ovakva nabavka knjiga više nije moguća, ili barem više nema smisla. Sve one stare, prostrane knjižare na prelepim mestima su iščezle. Evo šta o knjižari „D. M. Bič" iz Solsberija kaže *Vodič kroz knjižare sa polovnim i antikvarnim knjigama za knjigoljupce* Roja Harlija Luisa (drugo izdanje, 1982): „Postoji mnogo knjižara na građevinskim placevima koji su toliko dragoceni da bi vlasnici mogli dobiti čitavo malo bogatstvo kad bi ih prodali i nastavili da rade od kuće... Iako se cene nekretnina u Viltširu ne mogu porediti sa cenama

u (recimo) Londonu, voditi jednu knjižaru na ovom veličanstvenom ugaonom placu u Glavnoj ulici ogroman je gubitak." Knjižara „Bič" zatvorena je 1999; „Vederhed" (gde su imali svoje sopstvene papirne vrećice sa natpisom) zatvorili su 1998; „Lilis" – knjižaru koja je bila puna zalutalih predmeta poput posmrtne maske Džona Kaupera Pouisa ili „sata koji je pripadao ljudima koji su ugradili motor u škunu u kojoj se udavio Šeli" – više ne postoji. Izgleda da je važilo pravilo da što je mesto bilo veće, i što mu je opštija bila orijentacija, tim je bilo ranjivije.

I sakupljanje knjiga se potpuno promenilo zahvaljujući internetu. Trebalo mi je nekih desetak godina da pronađem prvo izdanje *Grešnih tela* za oko 25 funti. Danas ćete za svega trideset sekundi provedenih na sajtu abebooks.co.uk pronaći dvadesetak prvih izdanja, različitog stanja i različite cene (ono najskuplje, sa najređim od Voovih omota, kreće se od 15000 do 28000 dolara). Kad je velika engleska spisateljica Penelopi Ficdžerald preminula, odlučio sam da joj odam poštu tako što ću kupiti prva izdanja (sa omotima) njena poslednja četiri romana – ona četiri koja su joj donela reputaciju. Sve ovo je trajalo kraće nego što bi danas trajalo traženje mesta za parkiranje u blizini mesta na kojem se nekada nalazila knjižara „Bič". I premda bih sad mogao nadugačko pisati o „romantičnom zanosu" i „srećnoj slučajnosti otkrića" – i da, bilo je u tome romantičnog zanosa – onaj stari sistem nije bio isplativ ni u smislu vremena ni u smislu troškova.

Manje predan sakupljač knjiga (ili možda fetišista) postao sam nakon što sam objavio svoj prvi roman. Možda sam, na nekom podsvesnom nivou, odlučio da su mi sada, kada stvaram svoja sopstvena prva izdanja, tuđa manje potrebna. Čak sam počeo i da prodajem knjige, što bi ranije bilo nezamislivo. No to nije umanjilo brzinu kojom sam ih i dalje prikupljao: i dalje knjige kupujem brže nego što mogu da ih pročitam. No opet, ovo se čini potpuno normalnim: kako bi samo bilo čudno imati oko sebe samo onoliko knjiga koliko ćete za života stići da pročitate. Osim toga, i dalje sam duboko privržen i knjizi i knjižari u njihovom opipljivom, fizičkom obliku.

Pritisak kojem su trenutno i jedno i drugo izloženi ogroman je. Moj najnoviji roman bi vas u knjižari koštao 12,99 funti, polovinu te cene (plus poštarinu) platili biste onlajn, dok za „Kindl" verziju plaćate svega 4,79 funti. Ekonomska računica je nepobitna. No, na sreću, ekonomija nikada nije u potpunosti uslovljavala ni čitanje, ni kupovinu knjiga. Džon Apdajk je, pred kraj svog života, postao pesimista u pogledu budućnosti štampane knjige:

Jer ko će, u toj nezamislivoj budućnosti
Kad mene ne bude, čitati? Štampana stranica
Bila je tek pola milenijuma kratko čudo...

Ja sam veći optimista, i po pitanju čitanja i po pitanju knjiga. Uvek će biti onih koji ne čitaju, uvek će biti loših čitalaca, lenjih čitalaca – uvek ih je i bilo. Čitanje je veština kojom raspolaže većina, no umetnost koju praktikuje manjina. No ništa ne može zameniti onu suštinsku, složenu, tananu sponu zajedništva između odsutnog autora i očaranog, prisutnog čitaoca. Ne verujem ni da će elektronska knjiga ikada u potpunosti potisnuti štampanu – pa čak i ako je brojčano gledano bude nadmašila. Svaka knjiga drugačije deluje i izgleda u vašim rukama; svaka „Kindl" verzija skinuta sa interneta deluje i izgleda potpuno isto-

vetno (premda će možda čitači elektronskih knjiga jednog dana imati i funkciju „mirisa“, na koju ćete kliknuti kako bi vam vaša elektronska verzija Dikensovog romana odjednom vonjala po vlažnoj hartiji, starim flekama i nikotinu).

Knjige će morati da zasluže svoj opstanak – a isto važi i za knjižare. Knjige će morati postati poželjnije: ne luksuzna roba, već dobro dizajnirane, privlačne, tako da poželimo da ih uzmemo u ruke, da ih kupimo, da ih darujemo kao poklone, da ih zadržimo, da poželimo ponovo da ih pročitamo, i da se godinama kasnije setimo da je baš to bilo izdanje u kojem smo se po prvi put susreli sa onim što nas čeka unutra. Ne gajim nikakve luditske predrasude prema novim tehnologijama; radi se samo o tome da knjige izgledaju kao da sadrže znanje, dok elektronske knjige izgledaju kao da sadrže informacije. Knjige koje je moj otac dobio kao nagradu u školi danas su na mojim policama, devedeset godina kasnije. Radije ću Goldsmitovu poeziju čitati u tom obliku, nego u elektronskom.

Američki pisac i ljubitelj umetnosti Logan Pirsal Smit jednom je rekao: „Neki ljudi misle da je suština u životu; no meni je draže čitanje.“ Kad sam to prvi put pročitao, pomislio sam da je duhovito; danas smatram da je – kao i, po meni, toliki aforizmi – lepo upakovana neistina. Život i čitanje nisu odelite aktivnosti. Ta je podela pogrešna (što je slučaj i kad Jejts zamišlja izbor između „života ili dela po savršenoj slici“). Kad čitate sjajnu knjigu, vi ne bežite od života, vi u njega dublje uranjate. Možda tu i ima nekog površinskog bežanja – u drugačije zemlje, običaje, načine govora – no u osnovi vi produbljujete svoje razumevanje svih životnih tančina, paradoksa, radosti, tuga i istina. Čitanje i život nisu odvojeni, već stoje u simbiozi. A za ovakav ozbiljan zadatak imaginativne spoznaje i samospoznaje, postoji i postojaće samo jedan savršen simbol: štampana knjiga.

*(S engleskog prevela **Nina Ivanović Muždeka**)*